

การถอดบทเรียนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตร กรณีศึกษา : ผู้นำเกษตรกรเครือข่าย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

Lesson-Learn on Sufficiency Economy Application in Agriculture A Case Study: Farmers Network Leaders in the Huai Hong Khrai Royal development study center, Doisaket District, Chiang Mai Province

ภาณุพันธุ์ ประภาติกุล¹, วรทัศน์ อินทรคัมพร¹, สุรพล เศรษฐบุตร¹,
ณัฐตากานต์ ปินทุกาส¹ และ เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม¹

Panuphan Prapatigul^{1*}, Wallratat Intaruccomporn¹, Suraphol Sreshthaputra¹,
Nathitakarn Pintukas¹ and Seksan Duangsingtham¹

บทคัดย่อ: ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เน้นการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก ให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำเกษตรกรเครือข่าย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 3 คน ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2560 จากการศึกษา พบว่า ในอดีตเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกเป็นหลัก ส่งผลทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้น และปัญหาสุขภาพตามมา ดังนั้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรจึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ โดยพบว่าเกษตรกรมีการทำการเกษตรอยู่บนพื้นฐานความพอประมาณทั้งด้านแรงงาน พื้นที่เพาะปลูก และเงินทุนที่มีอยู่ ความมีเหตุผลในการเลือกใช้พันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่และตรงตามความต้องการของตลาด และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการทำการเกษตรแบบผสมผสานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชน สิ่งสำคัญที่ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จในการทำการเกษตร ก็คือ การแสวงหาองค์ความรู้ต่างๆ มาประยุกต์ใช้กับการเกษตรตลอดเวลา มีการลองผิดลองถูก และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง ตลอดจนรู้จักการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ของตนเองไปสู่เกษตรกรรายอื่น ๆ อย่างเต็มที่

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง, เกษตรกรเครือข่าย, ดอยสะเก็ด, เชียงใหม่

ABSTRACT: The philosophy of sufficiency economy is the practice in life and career. It focuses on self-reliance to reduce external factors that are able to live a stable and sustainable life and undergo change. The objective of this study was to explore the sufficiency economy application of farmer leaders. There were 3 participants being interviewed and observed which involved in the month of November 2016. According to study, it has been found that in the past, farmers

¹ สาขาวิชาการส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนาชนบท ภาควิชาพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

Department of Agricultural Extension and Rural Development Department of Agricultural Economic Chiang Mai University

* Corresponding author: panuphan69@gmail.com

had a commercial agriculture that was dependent on external factors which caused farmers to have debt and health problems. Therefore, the application of sufficiency economy philosophy in agriculture is a turning point. It was found that the farmers are farming on the basis of moderation in terms of labor, cultivated area, the capital, the rational choice of plant and animal species that was appropriate to the area, meet the needs of the market and good immunity by integrating agriculture in accordance with life and environment in the community. The most important thing for farmers to succeed in farming was the pursuit of knowledge, applied to agriculture at all times, have a trial and error, and accept change. In addition, they knew how to share their knowledge and experiences with other farmers.

KEYWORDS: Sufficiency Economy, Farmers Network Leaders, Doisaket, Chiang Mai

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมของประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ในขณะที่เกษตรกรไทยยังคงเผชิญปัญหาความยากจน อันเกิดจากความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (สยามรัฐ, 2561) ในปัจจุบันเกษตรกรไทยยังคงเวียนว่ายอยู่กับปัญหาเดิมๆ เช่น ปัญหาการเข้าถึงปัจจัยการผลิต และฐานทรัพยากรการผลิต ส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ปัญหาสุขภาพของตัวเกษตรกร จากการใช้สารเคมีมาเป็นเวลานาน ปัญหาด้านการตลาด และปัญหาที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นต้น ซึ่งล้วนเหมือนโซ่ตรวนอุดร้งการพัฒนาทางการเกษตรของประเทศไทย ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 จึงทรงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบากให้สามารถก้าวผ่านพ้นปัญหาความยากจนที่สะสมมายาวนาน

เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2525 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริให้พิจารณาพื้นที่บริเวณปากขุนแม่งวง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีพระราชประสงค์ที่จะใช้เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลองเพื่อหารูปแบบการพัฒนาต่างๆ ในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือและเผยแพร่ให้ราษฎรนำไปปฏิบัติต่อไป โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การศึกษาพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำให้

อุดมสมบูรณ์เป็นหลัก ปลายทางเป็นการศึกษา สาธิต และส่งเสริมด้านการประมง และระหว่างทางให้ศึกษาส่งเสริมเกษตรกรรมและการปศุสัตว์ ทั้งนี้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ยังเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการเกษตรระหว่างนักวิชาการและประชาชน โดยการนำผลสำเร็จที่ได้ไปขยายผลสู่เกษตรกรเครือข่ายและราษฎรในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ และประชาชนผู้สนใจทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2542) โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ นั้นได้ดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ เพื่อนำผลการศึกษาด้านต่างๆ มาประยุกต์เป็นวิทยากรอย่างง่าย ๆ และส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปใช้ในลักษณะของกิจกรรมแบบผสมผสานในพื้นที่ของตนเองให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อส่งเสริมพัฒนาอาชีพหลักการเกษตรจากผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ สามารถช่วยให้เกษตรกรเครือข่ายสามารถทำการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง สร้างผลผลิต และสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตลอดจนเกษตรกรเครือข่ายบางคนมีการพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองให้กลายเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากศูนย์ฯ มาถ่ายทอดให้กับเกษตรกรหรือผู้ที่สนใจทั่วไป

การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อถอดบทเรียนจากเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขยายผลไปสู่เกษตรกรในพื้นที่หรือชุมชนอื่นๆ ให้มีบทเรียนที่เป็นรูปธรรมสำหรับการถ่ายทอดและขยายผลของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตรไปสู่เกษตรกรหรือผู้ที่สนใจในพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ดำเนินการศึกษาโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key information) คือ 1. เป็นผู้นำเกษตรกรเครือข่ายที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรด้านเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีการพัฒนาพื้นที่การเกษตรของตนเองให้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการถ่ายทอดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 3. เป็นสมาชิกเกษตรกรเครือข่ายศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ มานานมากกว่า 10 ปี และ 4. ยังคงเป็นเกษตรกรเครือข่ายและทำกิจกรรมร่วมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ โดยเก็บข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 3 ราย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2560 ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ร่วมกับการใช้เครื่องมือเส้นเวลา (Time line) อดีตและปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับการเกษตรของเกษตรกรแต่ละคน

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ผู้นำเกษตรกรรายที่ 1

อดีต : ผู้นำเกษตรกรรายที่ 1 เป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในอดีตเกษตรกรและภรรยาได้ประกอบอาชีพทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว (ไร่เมี่ยง) ร่วมกับการทำสวนกาแฟ ซึ่งเป็นอาชีพที่ยึดถือปฏิบัติมาตามบรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังได้ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปในช่วงที่ไม่มีผลผลิตเมี่ยง ส่งผลทำให้รายได้ไม่แน่นอน ในระยะเวลาต่อมาความนิยมในการรับประทานเมี่ยงเริ่มลดลงเรื่อยๆ สาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากรัฐบาลมีการรณรงค์ให้เลิกสูบบุหรี่และห้ามสูบบุหรี่ในพื้นที่สาธารณะ ส่งผลทำให้มีผู้บริโภคเมี่ยงลดน้อยลง ประกอบกับการมีบุตรที่อยู่ในวัยกำลังศึกษา 2 คน ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว รายได้จากการประกอบอาชีพทำไร่เมี่ยงกาแฟและรับจ้างทั่วไป จึงไม่เพียงพอต่อการดำรง

ชีวิตอีกต่อไป จึงหันมาปลูกเชิงและข้าวโพด แต่ประสบปัญหาการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในปริมาณสูง ต้นทุนสูงไม่คุ้มกับการลงทุน ในเวลานั้นเกษตรกรมีความคิดว่า **“ถ้ายังประกอบอาชีพเดิมอยู่อย่างนี้คงจะเกิดปัญหาในอนาคตอย่างแน่นอน”** จนกระทั่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ห้วยฮ่องไคร้ได้เข้ามาส่งเสริมอาชีพการเกษตร ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการได้เข้ามาเรียนรู้อย่างเต็มที่ และเริ่มที่จะทำการเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่ของตนเองแทนการทำไร่เมี่ยงและสวนกาแฟ และยึดคติที่ว่า **“สืมือสองแรง เปลี่ยนแปลงไร่เมี่ยง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามปรัชญาของพ่อ”** ในการทำการเกษตร

ปัจจุบัน : พื้นที่ 10 ไร่ของเกษตรกรได้เปลี่ยนมาเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยยึดหลักความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและทรัพยากรที่มีในพื้นที่ มีการปลูกไม้ผลชนิดต่างๆ เช่น ส้มโอ เงาะ มะไฟ ทุเรียน กระท้อน และมะขามป้อม เป็นต้น มีการปลูกพืชผักสมุนไพรและผักพื้นบ้านที่นิยมบริโภคของคนในพื้นที่ (เชียงดา ลิงลาว และผักกูด) การเลี้ยงสัตว์ (ไก่ฟ้า ไก่ไข่ กบ และปลา) และการเพาะเห็ด (เห็ดหอม เห็ดนางฟ้า และเห็ดหลินจือ) ซึ่งการเพาะเห็ดนั้นได้กลายเป็นรายได้หลักตลอดทั้งปีของครอบครัว เนื่องจากพื้นที่อยู่นั้นเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี จึงทำให้สามารถเพาะเห็ดได้ตลอดปี

ผลลัพธ์ : การทำเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกร ช่วยทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวเกษตรกรดีขึ้นตามลำดับ เกษตรกรไม่มีหนี้สิน สามารถส่งบุตรเรียนในระดับอุดมศึกษาได้ และมีเวลาอยู่กับครอบครัวทุกวัน ปัจจุบันเกษตรกรได้รับการคัดเลือกและยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริด้านเกษตรผสมผสานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ห้วยฮ่องไคร้ เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานสำหรับผู้สนใจทั่วไป ดังนั้นผลผลิตที่ได้จึงมิใช่เป็นผลผลิตที่มาจากพืชผลทางเกษตรเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลผลิตจากการแบ่งปันความรู้ที่เกษตรกรมี ถ่ายทอดไปยังผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งไม่สามารถจะคำนวณมูลค่าที่เป็นสินทรัพย์ได้

ผู้นำเกษตรกรรายที่ 2

อดีต : ผู้นำเกษตรกรรายที่ 2 เกษตรกรในตำบลป่าบ้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

เคยประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง ซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้น แต่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำงานก่อสร้างที่เคยมีก็เริ่มลดลงเนื่องจากไม่มีผู้ว่าจ้าง สวนทางกับค่าครองชีพในแต่ละวันของครอบครัวนั้นวันจะยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เมื่อรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย เกษตรกรจึงกลับมาประกอบอาชีพทำนาบนพื้นที่ของตนเอง แต่ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับต้นทุนที่สูง เนื่องจากมีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาป้องกันกำจัดศัตรูพืชในปริมาณที่สูง ที่สำคัญส่งผลกระทบต่อสุขภาพ จึงได้มองหาอาชีพอื่นมาทดแทน จึงตัดสินใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ห้วยฮ่องไคร้ และเข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการเกษตรต่างๆ เช่น การปลูกผักปลอดภัยสารพิษ การผลิตปุ๋ยหมักและนำหมักชีวภาพ การเลี้ยงไก่พื้นเมือง การเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์ปล และ การเลี้ยงปลาในกระชัง เป็นต้น

ปัจจุบัน : เนื่องจากเกษตรกรเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำการเกษตรมาเป็นการทำเกษตรแบบปลอดภัยบนพื้นที่ 11 ไร่ โดยเกษตรกรได้มีการนำองค์ความรู้ เทคนิคหลักวิชาการสมัยใหม่ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ห้วยฮ่องไคร้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนและให้ความรู้ใหม่เกี่ยวกับพืชผักสายพันธุ์ต่าง ๆ จากบริษัทเมล็ดพันธุ์ผักของเอกชน จนทำให้เกษตรกรมีความรู้และความชำนาญในการวางแผนการผลิตพืชและสัตว์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด กล่าวคือ จะเน้นการปลูกพืชให้มีความหลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงด้านราคาผลผลิตที่มีความผันผวนตลอดเวลา มีการจัดสรรพื้นที่เพื่อให้มีกิจกรรมทางการเกษตรต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งอาหารและออกกำลังกายต่อกิจกรรมการเพาะปลูก เช่น การเลี้ยงไก่พื้นเมือง เพื่อนำมูลไก่มาบำรุงพืชผัก การเลี้ยงปลาในกระชัง การปลูกไม้ผล การเลี้ยงกบ และที่สำคัญและถือเป็นจุดเด่น ก็คือ เกษตรกรมีการจัดตั้งโรงผลิตปุ๋ยหมักแบบไม่กลับกองที่มีกำลังการผลิตสามารถใช้ในพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง โดยนำเศษวัสดุเหลือใช้ภายในชุมชน โดยเฉพาะเศษใบไม้ในชุมชนมาผลิต และจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เป็นอย่างดี

ผลลัพธ์ : เกษตรกรได้รับเลือกเป็นเกษตรกรตัวอย่างด้านการเรียนรู้ด้านการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ได้รับใบรับรองมาตรฐานระบบจัดการ

คุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรของเกษตรกรกลายเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของผู้ที่สนใจ เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน นอกจากนี้เกษตรกรยังได้เป็นผู้ขับเคลื่อนให้ชุมชนหันมาใช้ประโยชน์จากเศษหญ้าใบไม้ในชุมชนมาผลิตปุ๋ยหมักทดแทนการเผา ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม (ปัญหาหมอกควัน) และได้ส่งเสริมให้เพื่อนบ้านเกษตรกรในพื้นที่หันมาใช้ปุ๋ยหมักและนำหมักชีวภาพทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากนี้เกษตรกรยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนขับเคลื่อนและเป็นสื่อกลางประสานงานเกี่ยวกับกิจกรรมหรือโครงการเกษตรที่เป็นประโยชน์ระหว่างองค์กรของรัฐและเพื่อนบ้าน ทำให้เกิดการขับเคลื่อนและทิศทางการเกษตรในชุมชนพัฒนาไปในทางที่ดีตามลำดับ เกษตรกรกล่าวว่า **“ตราใบไม้ที่เรายังมีแรงสามารถทำได้ เราก็จะทำเช่นนี้อยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ทำตามแนวคิดและตามรอยทางที่เค้าค้นพบด้วยตัวเองแล้วว่าเป็นทางที่จะทำให้เรามีความสุขได้”** เกษตรกรมีความรู้สึกภูมิใจที่ได้ตัดสินใจเลือกอาชีพการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเป็นอย่างมาก ผลตอบแทนนั้นสามารถทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวที่เคยประสบปัญหาหนี้สินค่อย ๆ ฟื้นตัว จนสามารถมีเงินเก็บออม สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่พร้อมหน้า มีการช่วยเหลือกันทำงานอย่างมีความสุข และสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตปุ๋ยหมักให้กับเกษตรกรและผู้สนใจในพื้นที่ได้

ผู้นำเกษตรกรรายที่ 3

อดีต : ผู้นำเกษตรกรรายที่ 3 เป็นเกษตรกรตำบลแม่ฮ้อยเงิน อำเภออดยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในอดีตได้ประกอบอาชีพการเกษตรเชิงเดี่ยว คือ การทำนาโดยมีการใช้สารเคมีเข้ามาช่วยในการทำการเกษตร ทำให้รายได้สุทธิจากการขายผลผลิตข้าวในแต่ละปีแทบจะไม่ได้กำไรเมื่อหักค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนแล้ว จนกระทั่งในปี พ.ศ.2535 ครอบครัวเริ่มเลี้ยงไก่เนื้อกับบริษัทเอกชนในรูปแบบเกษตรแบบพันธะสัญญา โดยหวังว่าจะได้เข้ามาช่วยแก้ปัญหาหนี้สินให้น้อยลง และเป็นแหล่งรายได้อีกทางหนึ่งในช่วงรอการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว จนกระทั่งในปี พ.ศ.2547 เริ่มมีการระบาดของโรคไข้หวัดนกในพื้นที่ ทำให้ต้องทำลายไก่เนื้อทุกตัวที่เกษตรกร

เลี้ยงไว้ ทำให้เกษตรกรต้องตัดสินใจหยุดการทำสัญญาจากบริษัทเอกชนอีกต่อไป ส่งผลทำให้เกษตรกรมีหนี้สินคงค้างเป็นจำนวนมาก เกษตรกรเริ่มมองหาแนวทางการทำการเกษตรแบบที่ไม่ต้องใช้สารเคมี โดยมีความสนใจเกี่ยวกับการทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ประกอบกับในขณะนั้นทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ห้วยฮ่องไคร้ ต้องการสร้างเกษตรกรเครือข่ายด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังนั้นเกษตรกรจึงตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการดังกล่าวในปี พ.ศ.2547 เพื่อต้องการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำมาประยุกต์ใช้กับการทำการเกษตรของตนเอง

ปัจจุบัน : เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่มาทำยึดเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ โดยมีจัดสรรพื้นที่ให้ได้ใช้ประโยชน์มากที่สุด โดยเกษตรกรเน้นการทำนาเป็นหลักมีแนวคิดที่ว่า **“ทำข้าวเป็นหลัก พืชผักเป็นรอง”** โดยมีการปลูกข้าวเหนียวพันธุ์สันป่าตอง 1 เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก หากเหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้วก็สามารถนำออกมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ นอกจากนี้ยังมีแนวคิด **“กินทุกอย่างที่เราปลูก ปลูกทุกอย่างที่เรากิน หาก**

เหลือกินแล้วจึงแบ่งขาย” จึงได้มีการปลูกพืชรอง เช่น กัญชงน้ำว่า ผักพื้นบ้านและไม้ผลตามฤดูกาล อีกทั้งยัง เลี้ยงปลาในบ่อ ปลาตะเพียน และไก่ไข่ เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวในช่วงที่ยังไม่เก็บเกี่ยวข้าวได้ และเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวได้แล้วและนำออกจำหน่ายก็จะได้เงินก้อนหนึ่งที่เพียงพอต่อการชำระหนี้สินและยังมีเงินเหลือไว้เก็บ จนในปัจจุบันหนี้สินที่สะสมไว้ในอดีตเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์ : ปัจจุบันชีวิตครอบครัวมีความสุข สมาชิกครอบครัวมีกิจกรรมได้ทำร่วมกัน ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น มีเงินเก็บออม และหนี้สินที่ลดลง ล้วนเป็นผลมาจากจากการทำเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเกษตรกรได้ให้ข้อคิดว่า **“ขยันและอดทน ก็ไม่อดตาย”** บนพื้นฐานการประกอบอาชีพอย่างสุจริต มีความขยันอดทนเป็นที่ตั้งก่อน และเรียนรู้การจัดระบบในการดำเนินกิจกรรมอย่างมีเหตุผล ตามกำลังและความสามารถของตนเอง โดยจัดสรรพื้นที่ให้คุ้มค่า ทำให้มีผลผลิตที่หลากหลาย ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่ของเกษตรกรกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับเกษตรกรและผู้สนใจในพื้นที่

Table 1 The activities of 3 farmer network leaders under the philosophy of sufficiency economy

Farmers	Moderation	Reasonableness	Self-immunity
Conditions	Decision in farming depend on	Characteristics of farmers	Forms of farming and way of life
Name			
Mr. Aunruen Kerdruk Mr. Jarun Thartintchan Mrs. Amnoui Yodcampa	Household workers Labour unit/ HH. Labour	Critical thinking	Integrated Farming System
	Capital (money / land/gals/ knowledge/attitude/)	Planning before cultivation plants or animal raising	self-reliance to reduce external factors
	Farmer's knowledge about plants or animals	Considering the result	Money saving
	Farmer's skill about cultivation or animal raising	Love the job	Environment and health awareness
	Suitability of physical, biological, socio-economic	Transfer and sharing the knowledge and skill with other farmers	
Knowledge Condition (Knowing, Prudence, Careful)		Moral Condition (Integrity, Diligence, Patience, Sharing)	

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรของเกษตรกรตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท มีโดยการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา 3 ประเด็นได้แก่

1) **ความพอประมาณ** เกษตรกรแต่ละคนจะมีการประเมินความพร้อมในทำการเกษตรตามกำลังของตนและคนในครอบครัว ทุนทรัพย์ กำลังความรู้และความสามารถที่มี พยายามที่จะพึ่งพาตนเองเป็นหลัก รู้จักนำสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป เช่น การนำเศษวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ ในชุมชนมาทำปุ๋ยหมักเพื่อลดต้นทุน การใช้ก้อนเห็ดที่เสื่อมสภาพมาทำปุ๋ยสำหรับใส่ไม้ผล การรู้จักประหยัดคอดออม ปลูกพืชที่บริโภคเป็นประจำ เป็นต้น ตลอดจนมีการวางแผนการผลิตและคำนึงถึงความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ

2) **การมีเหตุผล** เกษตรกรแต่ละคนมีการใช้หลักของการคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบถึงรายได้และรายจ่ายที่ตนจะได้รับ การวางแผนให้มีรายรับตลอดไม่ให้ขาดช่วง มีการวางแผนก่อนการปลูกพืชผักแต่ละชนิด มีการคำนึงถึงผลที่จะได้รับ โดยที่จะต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้คนรอบข้างและชุมชน ประกอบอาชีพเกษตรบนพื้นฐานจากความรัก ซึ่งจะส่งผลทำให้อาชีพนั้นบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการถ่ายทอดองค์ความรู้และแบ่งปันประสบการณ์ ที่ตนเองมีให้กับผู้ที่สนใจ เพื่อที่จะได้นำไปปฏิบัติงานประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

3) **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง** เกษตรกรแต่ละคนล้วนทำการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นการสร้างรายได้หลักและรายได้เสริมให้ครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีเงินออม หนี้สินลดลง และยังนับเป็นการสร้างแหล่งอาหารให้กับครัวเรือน เกิดการพึ่งตนเอง อีกทั้งยังเป็นที่พักพิงให้กับเพื่อนบ้านและชุมชนได้อีกด้วย

โดยข้อสรุปดังกล่าวแสดงดัง Table1. และพบข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้านี้ คือ การจะประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตรให้ประสบความสำเร็จคือ ตัวเกษตรกร ที่ต้องเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาที่เปลี่ยนแปลง มีความขยันและความอดทนอย่างมาก เพราะการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจะต้องอาศัยเวลา เมื่อประสบความสำเร็จต้องไม่ลืมที่จะแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ และความสำเร็จให้แก่ผู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา ธาตุอินจันทร์. 2560. เกษตรกรตัวอย่างตามแนวพระราชดำริ. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2560.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2559. เศรษฐกิจพอเพียง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html [23 ธันวาคม 2560].
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2552. ศูนย์เรียนรู้ตัวอย่างตามแนวพระราชดำริ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.hongkhrai.com/cearning-center1.php> [23 พฤศจิกายน 2560].
- สยามรัฐ. 2561. ปัญหาภาคการเกษตร. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://siamrath.co.th/n/43346> [12 พฤศจิกายน 2561].
- อุ้นเรือน เกิดสุข. เกษตรกรตัวอย่างตามแนวพระราชดำริ. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2560.
- อานวย ยอดคำปา. เกษตรกรตัวอย่างตามแนวพระราชดำริ. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2560.